

Ключевые слова: ЕРДР, інформаційно-справочное забезпечення, розслідування преступлений, УПК

Krul S.M. Problems of using YERDR as a system of information support for pre-trial investigation of criminal offenses

Practice shows that today law enforcement is increasingly a need to obtain and use information about objects that were in the scope of the investigation on a variety of information systems regardless of their departmental affiliation. Therefore, it is proper information and reference software is a prerequisite for success of the pre-trial investigation.

Crime investigation, as a dynamic procedural activity, goes through separate stages and is a process of transition from the original procedural situations to the next. Such activities are not possible without proper information and inquiry support for the investigation of crimes

Analyzing this order, it should be noted that the YERDR structure includes a large number of records of persons for whom criminal proceedings have been opened, as well as persons who were interested persons (applicant, victim, etc.) of these proceedings. In connection with what we can attribute a single register of pre-trial investigations to the information-inquiry systems of pre-trial investigation bodies.

Therefore, it can be concluded that the investigator conducting the direct investigation of criminal offenses is limited in information on other criminal offenses. As a result, investigators consider the ineffective use of YERDR in criminal investigations as information support. Therefore, we suggest that investigators, after reporting a suspected person, have access to information outside the criminal offenses that they are being investigated. In addition, the cases provided for by the law on state secrets.

This paper analyzes the use «YERDR» criminal investigation body and along these lines is suggested to use a registry as providing information and help investigate crimes

Keywords: information support, crime investigation

Лека Ю.В.

МОТИВ ЗЛОЧИНУ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

УДК 343.2

<https://doi.org/10.15330/apiclu.51.145-154>

Постановка проблеми. Кожна країна, зважаючи на особливості суспільного та політичного устрою, ментальності населення по-своєму підходить до формування кримінального законодавства. Відсутність на науковому рівні єдиного поняття мотиву злочину та його кримінально-правового значення, необґрунтова-

на різноманітність позначень мотиву в чинному Кримінальному кодексі негативно впливає на правозастосовчу діяльність слідчих та судових органів при кваліфікації злочинів та призначенні покарання. Дослідження та аналіз законодавства зарубіжних країн щодо закріплення мотиву злочину допоможе не тільки знайти оригінальні законодавчі рішення, але й стати основою для внесення позитивних змін в чинний Кримінальний кодекс задля покращення ефективності боротьби зі злочинністю як на національному, так і на міжнародно-правовому рівнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед українських вчених практично ніхто не займався поглибленим дослідженням закріплення мотиву в законодавстві зарубіжних країн. Вчені більше акцентують увагу на проблемі мотиву як кримінально-правової категорії в чинному кримінальному законодавстві України. Однак певні дослідження законодавств зарубіжних країн з питань мотиву та мотивації можна знайти у російського науковця Музюкіна А.П. та в підручниках з Порівняльного кримінального права. При вивченні даного питання необхідно звертатись безпосередньо до кодексів чи інших нормативно-правових актів, які регулюють кримінально-правову сферу країни.

Стаття має **метою** охарактеризувати основні підходи до визначення та закріплення мотиву в законодавстві зарубіжних країн, що дозволить знайти нові підходи та законодавчі рішення для запозичення.

Виклад основного матеріалу. Одним із методів забезпечення ефективності політики боротьби зі злочинністю є налагодження міжнародного співробітництва у цій сфері. На сьогоднішній час в Україні здійснюються чисельні дослідження окремих проблем кримінально-правової політики, які стосуються як фундаментальних так і приватних питань [16, с.117]. Проте, вивчення та врахування зарубіжного досвіду є вагомим та необхідним складовим успішного функціонування кримінально-правового апарату. Аналіз нормативно-правових актів різних країн дозволяє віднайти сильні та слабкі сторони окремих позицій законодавця і тим самим визначити основні шляхи побудови ефективної законодавчої бази в Україні.

Для того, щоб дослідити питання правового статусу мотиву злочину в законодавстві зарубіжних країн, необхідно визначити основні акти кримінального законодавства, затверджені на державному рівні вищими законодавчими органами тієї чи іншої держави. Наявність чи відсутність таких актів напряму залежить від того, до якої правової системи (романо-германської, англо-американської, мусульманської чи соціалістичної) належить та чи інша країна. До прикладу, для того, щоб дослідити статус закріплення мотиву злочину та його значення в таких країнах як Італія, Франція, Німеччина (романо-германська правова сім'я), достатньо звернутись до Кримінальних кодексів цих країн та здійснити їх поглиблений аналіз, тоді як дослідження цього самого питання щодо Англії та США (англосаксонська правова сім'я) потребує значно більше зусиль, оскільки дана правова система характеризується абстрактністю та перевагою прецедентного і статутного права.

Позиція законодавця країн-сусідів (Польща, Росія, Угорщина, Румунія) щодо статусу мотиву злочину є дещо схожою з українською. Мотив злочину так само виступає одним із елементів доказування в кримінальних справах. Наприклад, §2 ст.53 КК Польщі «Правила призначення покарання і кримінально-примусових заходів» надає суду право і одночасно покладає на нього обов'язок при вирішенні питання про вид та розмір покарання в першу чергу враховувати мотив скоєного злочину [9, с.53]. Слід зазначити, що у Кримінальних кодексах вищезазначених країн, так само як і в чинному українському відсутня будь-яка вказівка на мотив злочину в Загальній частині законодавчого акта. Це свідчить про ставлення законодавця до мотиву як до факультативного елементу суб'єктивної сторони складу злочину. Кримінальний кодекс Румунії навіть у своїй Особливій частині практично не виділяє мотиви злочинів як кваліфікуючі ознаки, притримуючись позиції «байдужості мотиву».

Не менш цікавим та різноманітним є позначення самого терміну «мотив» в кримінальному законодавстві зарубіжних країн. В Кримінальному кодексі України можна зустріти такі термінологічні категорії як «мотив», «особисті інтереси», «особиста за-

інтересованість». Натомість у Кримінальному кодексі Російської Федерації можна відстежити застосування законодавцем терміну «побуждение» (напр. ст. п. «з», «и» ст. 105 УК РФ), що в докладному перекладі на українську звучатиме як «спонукання». При цьому в нерідко зустрічається і термін «мотив» (п. «e.1», п «л» ст. 105, п. «б» ст.115 УК РФ) [13]. Це означає або те, що дані поняття описують одне й теж кримінально-правове явище, і застосовуються для різного ступеня деталізації, або про недосконалість понятійного апарату кримінального права зарубіжних країн [9, с.50-51].

Незважаючи на принцип «байдужості мотиву», в деяких випадках кримінальне законодавство зарубіжних країн враховує мотив в якості спеціальної ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. До прикладу, німецька кримінально-правова доктрина тлумачить вбивство як спричинення смерті іншій особі, але суб'єктивна сторона злочину, на відміну від ст.115 КК України характеризується як умислом, так і необережністю. В абзаці 2 § 211 Кримінального кодексу ФРН встановлена кримінальна відповідальність за особливо тяжкий випадок вбивства (*besonders schwerer Fall des Totschlags*). Мова йде про ті випадки, коли вчинене суспільно-небезпечне діяння тільки по формальним ознакам не підпадає під § 211. До прикладу, в окремих випадках за цим абзацом може бути кваліфіковане вбивство з мотивів ревнощів [12, с.47-49].

Ознаки, що відрізняють просте вбивство від особливо тяжкого випадку безпосередньо стосуються суб'єктивної сторони складу злочину, зокрема мотивів. В абзаці 2 § 211 Кримінального кодексу ФРН зазначається, що до особливо тяжкого випадку вбивства зараховується вбивство із садистських та сексуальних мотивів, заради задоволення свого сексуального інстинкту, або вчинене із інших низьких мотивів. Під вбивством із садистських мотивів потрібно розуміти таке позбавлення життя іншої людини, що здійснюється з метою подивитись як він помирає, в тому числі на його фізичні та моральні страждання, пов'язані з позбавленням його життя [2].

Щодо вбивства, скоєного на ґрунті статевого збочення або задоволення сексуальних інстинктів, то тут можуть бути наступні

ситуації: вбивство виступає безпосередньо як засіб реалізації статевого збочення, або ж воно відбувається до, в процесі або після закінчення статевих зносин [6, с.118].

Під низькими мотивами в даному випадку слід розуміти прагнення самовираження серед іншими і демонстрація того, що для позбавлення життя іншої людини не потрібно конкретної причини [9, с.51]. Крім цього, до особливих випадків тяжкого вбивства законодавець відносить об'єктивні ознаки, серед яких вбивство, вчинене підступним, жорстоким способом, або загально небезпечними засобами.

Кримінальний кодекс Швейцарії також подібно до німецького кримінального законодавства виокремлює тяжке вбивство навіть у окрему статтю (ст. 112 КК Швейцарії). Для того, щоб вбивство було кваліфіковане як тяжке, особа повинна діяти особливо безсовісно, а її мотиви, цілі або спосіб виконання повинні мати особливо докірливий характер. Тяжкість вчиненого злочину впливає безпосередньо на призначення покарання та засуджується за Кримінальним кодексом Швейцарії до довічного ув'язнення у каторжній тюрмі, або ув'язнення у каторжній тюрмі на строк не менше десяти років [14].

Слід також взяти до уваги Кримінальний кодекс Франції, прийнятий у 1992 році, де поняття мотиву співвідноситься з поняттям умислу. Справа в тому, що поняття вини в кримінальному законодавстві Франції взагалі відсутнє. Звідси можна зробити висновок, що всі вчинені суспільно-небезпечні діяння відносяться до умисних злочинів, а ті, що вчинені з необережністю належать до кримінальних проступків [4, с.170-172]. Умисел, як основна форма вини, в свою чергу поділяється на передумисел, спеціальний та невизначений. Розмежування цих понять – одне із найдискусійніших проблем в кримінально-правовій доктрині Франції.

Під передумислом потрібно розуміти умисел, що формується до вчинення конкретного злочину чи проступка, заздалегідь обдуманий умисел. Він належить до обставин, що обтяжують покарання [15, с.34]. Навмисне вбивство, вчинене з передумислом (заздалегідь обміркованим умислом) становить переднавмисне вбивство й карається суворіше [5, с.76]. Спеціальний умисел ха-

рактизується тим, що злочинець скоює протиправне діяння з конкретною ціллю. Спеціальний умисел – бажання завдати шкоди конкретним соціальним цінностям, крім загального умислу, який направлений на порушення кримінального закону. З точки зору співвідношення спеціального умислу і мотиву існує думка, згідно якої у разі зазначення мотиву як окремої ознаки конкретного складу злочину, його значення прирівнюється до спеціального умислу. Тобто цей мотив, перетворюючись у спеціальний умисел, має значення для кваліфікації злочину [9, с.52]. При невизначеному умислі особа бажала заподіяти шкоду особі, суспільству і державі, але не замислювалося про мінімальний розмір шкоди [15, с.34].

Мотиви вчинення злочину на караність діяння не впливають, хоча це й критикується французькими кримінологами, які саме в них вбачають показник суспільної небезпеки правопорушника [11, с.66].

Не менш цікавим є дослідження закріплення статусу мотиву злочину у мусульманських країнах. Те що сучасні правознавці не відносять мотив та мету до складових умислу не означає, що вони не мають правового значення. В деяких законодавчих актах чітко простежується роль мотиву при призначенні покарання. В ст. 128 Кримінального кодексу Ірака зазначається : «Якщо злочинне діяння вчинене з добрих мотивів, то це являється обставиною, що пом'якшує покарання». Натомість кримінальне законодавство Йемена чітко позбавляє мотива будь-якого статусу. В ст.15 ч.2 закону про внесення змін в Кримінальний кодекс Йемена зазначено: «Мотив, який штовхає на вчинення суспільно-небезпечного діяння, значення не має» [3, с.121-122]. Розтлумачити таку позицію законодавця можна таким чином: якщо присутні такі елементи злочинного умислу, як усвідомленість та воля і матеріальна сторона злочину, то присутній і сам злочин. Тому немає необхідності шукати його мотив.

На відміну від континентальної Європи, в Англії в силу її належності до англо-американської правової системи основним джерелом права є судовий прецедент. Загальне право Англії ґрунтується на обов'язковості раніше прийнятих рішеннях судом ви-

щої інстанції для аналогічних судових справ. Тому говорити про існування єдиного Кримінального кодексу Англії немає потреби. На сьогоднішній час, кримінальне право Англії налічує близько 7 тисяч складів злочинів, які знаходять своє відображення у різні нормативно-правових актах. Відповідальність за злочини проти життя встановлена в Законі про вбивство 1957 року і Законі про дітовбивство 1938 року; відповідальність за злочини проти здоров'я – в Законі про злочини проти особи 1861 року; відповідальність за корисливі злочини – в Законі про крадіжку 1968 та 1978 роках, а також Законі про злочинне завдання шкоди майну 1971 року [8].

Джерелами кримінального права США є Конституція США 1787 року, акти Конгресу, підзаконні нормативно-правові акти а також норми міжнародного кримінального права, в деякій мірі – право індієських племен. Оскільки у США функціонують окремі штати, то джерелами кримінального права для них являються їхні конституції, які не повинні суперечити Конституції США [7].

Досліджуючи поняття мотиву та його кримінально-правове значення в Англії та США, слід зазначити, що у багатьох нормах зустрічаються два основних поняття: «intent» (намір) та motive (мотив). Американський науковець П. Брет у своїй праці «Дослідження вини в кримінальному праві» зазначає: «Коли ми розглядаємо конкретну поведінку, що виникла на основі цілого ряду причин, кожна з яких лежить ніби «позаду» попередньої, то ті причини, які лежать «попереду» того аспекту поведінки, на якому ми концентруємо увагу в даний момент є мотивами, тоді як ті, що лежать у фокусі нашої уваги – цілями» [1, с.19].

Наумов А.В. у своїй праці «Поняття мотива преступлення по уголовному праву Англии и США» відстежує правовий статус мотиву злочину, звертаючись безпосередньо до позицій авторів у сфері кримінального права цих країн. Цитуючи підходи різних авторів, науковець робить висновок про повне заперечення мотиву для кримінальної відповідальності. В буржуазному кримінальному праві Англії та США відповідальність не завжди пов'язується з встановленням суб'єктивної сторони злочину. Так, К. Сміт і Д. Кеннан змушені визнати: «Звичайне право вважало про-

вину (*mens rea*) необхідним конститутивним елементом кожного злочину, згідно ж статутному праву злочин може бути навіть там, де відсутня вина». Тому погляд на мотив як на ознаку, байдужу кримінальної відповідальності, найкраще свідчить про живучість цього реакційного інституту в правових системах США та Англії [10].

Висновки. Порівняльно-правовий аналіз закріплення мотиву злочину в законодавстві зарубіжних країн дає зрозуміти, що у багатьох країнах не встановлення мотивів та цілей здійснення злочину винною особою не є перешкодою для його засудження. Це можна пояснити тим, що законодавець відносить багато злочинів до таких, що володіють високим ступенем суспільної небезпеки, а тому відмовляється від поділу їх на види за критеріями мотиву чи мети. Натомість, в законодавстві деяких країн чітко простежується роль мотиву як обставини, що обтяжує покарання, та як ознаки, що безпосередньо повинна враховуватись при призначенні покарання. На наш погляд, повне заперечення визнання мотиву злочину є безпідставним, оскільки нерідко саме причина вчинення протиправного діяння є вирішальним аспектом для кваліфікації. Будь-яка поведінка є вмотивованою, тому числі й злочинна, тому встановлюючи суб'єктивну сторону злочину, необхідно зупинитись на аспекті мотивації діяння. На сьогоднішній час позиція українського законодавця щодо факультативності ознаки мотиву серед інших складових суб'єктивної сторони складу злочину та обов'язкової ознаки серед елементів доказування у кримінальному процесі є цілком логічною та обґрунтованою. Звичайно, потребують вирішення проблеми неоднозначності застосування поняття «мотиву» у Кримінальному кодексі та тлумачення окремих мотивів, яке можна запозичити у законодавстві зарубіжних країн.

1. *Bzell P. An inquiry into criminal guilt. Sydney, 1963, p. 91*
2. *Strafgesetzbuch Deutschland [Електронний ресурс]. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>*
3. *Аль-Бауми Мухтар Авад Абдулла. Проблемы субъективных признаков состава преступления по мусульманскому уголовному праву*

- [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: https://disser.spbu.ru/disser2/disser/al_baiti_diss.pdf
4. Богданова Э. Ю. Уголовный кодекс Франции как гарант соблюдения принципа законности / Э. Ю. Богданова / Социально-экономические явления и процессы. - с.170-172
  5. Гороховська О.В, Семенюк І.С. Відповідальність за посягання на життя: зарубіжний досвід / О.В. Гороховська, І.С Семенюк/ Серія: Право.-2015р.-с.75-79
  6. Думанская Елена Игоревна. Мотив преступления как итог мотивационного процесса: его значение при квалификации убийств / Е.И. Думанская : диссертация кандидата юридических наук : 12.00.08. - Екатеринбург, 2005. -163 с.
  7. Козочкин И.Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.twirpx.com/file/380388/>
  8. Курс уголовного права. Особенная часть. Том 5. Учебник для вузов. Под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.twirpx.com/file/932556/>
  9. Музюкин А.П. Мотив преступления и его уголовно-правовое значение: монография / А.П. Музюкин .— М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2015 . С.14
  10. Наумов А.В. Понятие мотива преступления по уголовному праву Англии и США [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1132553>
  11. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии: Общая часть уголовного права. – М.: Юрид. л-ра., 1991.
  12. Серебринникова А.В. Виды убийств по уголовному кодексу федеративной республики германии / А.В. Серебринникова / Актуальные вопросы борьбы с преступлениями.- №1.-2016р.-с.47-49
  13. Уголовный кодекс России [Електронний ресурс]. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/
  14. Уголовный кодекс Швейцарии [Електронний ресурс]. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.twirpx.com/file/239667/>
  15. Уголовное право зарубежных стран : учебное пособие / Л. С. Аустова, Д. Ю. Краев. — Санкт-Петербург : СанктПетербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2013. — с.132
  16. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю – актуальні питання сьогодення/ «Право і суспільство» [текст]: за ред. д-ра

юрид. наук, проф. Васильєвої В.А. - Випуск 4. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2016. с. -177-123.

Лека Ю.В. Мотив злочину в законодавстві зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз

У статті обґрунтовується необхідність проведення порівняльно-правового аналізу українського та зарубіжного законодавства з питань закріплення мотиву злочину та його кримінального-правового значення. Опрацьовано та визначено основні нормативно-правові акти кримінально-правової сфери країн світу та досліджено правовий статус мотиву злочину у них. Здійснено пошук спільних та відмінних ознак у встановленні мотиву злочину в українському законодавстві та законодавстві зарубіжних країн.

Ключові слова: мотив злочину, порівняльно-правовий аналіз, мотивація злочинного діяння.

Leka Yu.V. The motive of crime in foreign law: a comparative legal analysis

The article substantiates the need to carry out a comparative legal analysis of Ukrainian and foreign legislation on fixing the motive of the crime and its criminal-legal significance. Comparative analysis of the laws of foreign countries is made taking into account the membership of countries in the legal systems. The research of the legal status of the motive of crime in the legislation of foreign countries was carried out on the basis of consideration of basic acts of criminal legislation approved at the state level by the higher legislative bodies of a state. The analysis of various approaches to determining the motive of the crime based on the works of foreign and domestic scientists. On the basis of consideration of normative legal acts of criminal nature of foreign countries, the main terms, which indicate the motive of the crime are defined. The basic approaches of fixing the motive of crime in the legislation of foreign countries are defined and the ways of improvement of the Ukrainian legislation in this matter are proposed. It has been established that the legislation of some countries clearly traces the role of motive as a circumstance aggravating punishment and as a sign that must be taken into account directly in sentencing.

In spite of this, most countries still hold a position of indifference to the motive of the crime, recognizing it as a minor element of the subjective side of the crime. It is established that the position of the Ukrainian legislator on the optionality of the sign of motive among other constituents of the subjective side of the crime and the obligatory sign among the elements of evidence in the criminal process is quite logical and justified. But many aspects related to the motive for the crime must be refined. Ukrainian legislation, including criminal law, become more progressive every year and meets European standards.

Keywords: crime motive, motivation, elements of motivational process.